

&“De Ampersand”&

Periodiek van de Genkse Vereniging van Boekbinders
Secretariaat: Kruisbroedersweg 10
NL 6041 PM Roermond
Email: harrieknoors@home.nl
Website vereniging: www.ampersand-boekbinders.be

Nummer 12

januari 2013

Wie was C.A. Lion Cachet?

door Harrie Knoors

Inleiding

Bij ons bezoek aan Museum Meermanno/Museum van het Boek is jullie misschien het “Nieuwenhuis-kastje” opgevallen. Dit mooie kastje is gemaakt door de veelzijdige sierkunstenaar Theodoor Nieuwenhuis (1866-1951). Hij was een tijdgenoot van de mogelijk nóg veelzijdiger sierkunstenaar C.A. Lion Cachet (1864-1945), van wie negen boeken waarvoor hij de banden of de illustraties verzorgde in dit kastje worden bewaard. Aan Lion Cachet heb ik in 2002 aandacht besteed in het toen verplichte werkstuk voor het studieonderdeel “Bijzondere kunstgeschiedenis” van de opleiding “Kunstambacht Boekbinden” aan de Stedelijke Academie Genk (1).

Ontwerp kastje Nieuwenhuis met boekband ontwerpen van Carel Adolph Lion Cachet

In genoemd werkstuk komen een viertal kunstenaars (Chris Lebeau, C.A. Lion Cachet, J.A. Loebèr jr en J.B. Smits) aan bod uit de periode van de “Nieuwe Kunst”, de naam die in Nederland stond voor de periode van de “Jugendstil” of “Art Nouveau”. Zij hebben zich alle vier ook grote verdiensten verworven voor o.a. de boekbindkunst. In dit artikel wil ik het werk van Lion Cachet opnieuw en aangevuld onder de aandacht brengen.

Carel Adolph Lion Cachet

Afkomst

Carel Adolph werd in Amsterdam geboren op 28 november 1864. Hij was de tweede van de tien kinderen in het gezin van Carel Cachet en Johanna van Doorn. Zijn vader was hoofdonderwijzer aan de openbare lagere school aan de Willemstraat te Amsterdam, waar ook zijn moeder enkele jaren les gaf in handwerken.

De van oorsprong joodse familie, afkomstig uit Gross Glogau in Silezië, behoorde tot de protestantse kerk. De oorspronkelijke familienaam was Lion, maar toen in de Franse Tijd familienamen verplicht werden liet overgrootvader Lion, van beroep stempelsnijder, het Franse woord voor stempel (Cachet) als familienaam registreren. Op verzoek van Carel Adolph werd in 1901 bij Koninklijk Besluit de oude familienaam toegevoegd aan de naam Cachet, zodat hij zich voortaan Lion Cachet mocht noemen.

Hij trouwde op 7 mei 1901 met Joanne Hermine Cordes, dochter van de voormalig president van de Kamer van Koophandel te Amsterdam en commissaris van de Nederlandsche Handelmaatschappij en de Westersuikerraffinaderij. Van zijn latere schoonouders had hij 1897 de opdracht gekregen voor de inrichting van een aantal kamers in hun huis. Het jonge paar vestigde zich in het achttiende eeuwse buitenverblijf “Schoonoord” aan de Vecht te Vreeland. Het echtpaar kreeg twee zonen en twee dochters.

Opleiding en onderwijstaak

Van 1880 tot 1885 was Carel Adolph ingeschreven als leerling aan de Gemeentelijke Kweekschool voor onderwijzers te Amsterdam. Hier waren de tekenlessen van H.A.C. Dekker en later van B.W. Wierink de enige lessen die hem werkelijk interesseerden. Desondanks voltooide hij de opleiding en heeft hij slechts enkele jaren les gegeven aan de Diaconieschool te Amsterdam.

Zijn tekenleraar Wierink noemde hem “...een bescheiden, bijna verlegen jonge man, die met groote ambitie teekende...Hij had niet de bravour in zijn werk, die ik wel eens bij andere veelbelovende leerlingen heb aangetroffen...Hij

werkte zelfs soms eenigszins moeizaam maar toch was er iets in zijn werk dat me steeds boeide..."(2).

Met Wierink bleef hij contact houden en van hem leerde hij lithograferen. In 1886 behaalde Carel Adolph zijn L.O.-akte Tekenen en in 1891 de M.O.-akte Tekenen in welk vak hij van 1888 tot 1892 les gaf aan de openbare lagere school van meester Jan Westerling. Voor Westerling maakte hij zijn eerste grafisch ontwerp, namelijk de omslag voor diens lesboekje "Kleine atlas der Aarde". Zijn eerste boekbandontwerp dus. Er zouden er nog meer volgen zoals hierna zal blijken.

Van 1887 tot 1890 volgde hij als hospitant de lessen aan de "Rijksnormaalschool voor Teekenonderwijzers", verbonden aan het Rijksmuseum te Amsterdam, onder leiding van W.B.G. Molkenboer (1844-1916).

De lessen in stijl- en ornamentleer werden hier gegeven door Dr. Pierre Cuypers (1827-1921) en door J.R. de Kruyff (1844-1923).

In 1891 kreeg Carel Adolph een benoeming voor vier uur per week aan de Industrieschool te Amsterdam. Ook gaf hij les aan de Gereformeerde Kweekschool aan de Keizersgracht.

Kunstenaar

Carel Adolph was zeer bevriend met Isaac Israëls (1865-1934), Lambertus Zijl (1866-1948), Theo Nieuwenhuis (1866-1951) en Gerrit Dijsselhof (1866-1924).

Het drietal Lion Cachet, Dijsselhof, Nieuwenhuis kreeg in 1892 de opdracht om een feestdiploma te maken voor de "Vereeniging ter Bevordering van de belangen des Boekhandels". Zij maakten hierbij gebruik van een oude grafische techniek, de houtsnede. Ook experimenteerden zij met de lithografie.

Lion Cachet nam in 1895 met enkele litho's deel aan een expositie van de Nederlandsche Etsclub in het Stedelijk Museum te Amsterdam.

Naast batikwerk en grafische vormgeving hield Lion Cachet zich ook bezig met meubel- en interieurontwerpen.

In "Schoonoord" opende hij zijn "Atelier voor Vercierkunst".

Hij heeft zich ook bezig gehouden met het inrichten van scheepsinterieurs, waarmee hij grote successen boekte. Zijn meest geslaagde inrichting was die van de muzieksalon van de "Jan Pieterszoon Coen" met een betimmering van satijn- en ebbenhout, panelen van bedrukt goudleer, reliëfs van wit gebakken aardewerk en een schitterende glaskoepel van glas-in-lood. Voor deze salon ontwierp hij ook de tapijten en de bekledingsstoffen voor het meubilair. Hij heeft ook opdrachten gekregen voor het ontwerpen van postzegels, bankbiljetten en penningen.

In Nederland was hij de eerste die experimenteerde met de batiktechniek toegepast op perkament. Hij verwoordde zijn voorkeur voor perkament in zijn uitspraak: "*Zijn blankheid overtreft het fijnste papier en tegen versch gevallen sneeuw blijft het zijn hoogheid bewaren. Gelukkig is het kostbaar, daardoor wordt het minder misbruikt*"(3).

Hij gebruikte het gebatikte perkament voor oorkonden, oorkondenkokers, sierdozen, decoratieve panelen, meubelbekleding en voor boekbanden.

Carel Adolph was derhalve een zeer veelzijdig kunstenaar, die zijn succes mede te danken had aan zijn grote sociale vaardigheden, waardoor hij een groot netwerk wist op te bouwen van vooral Amsterdamse ondernemers en handelslieden.

In 1924 werd hij voor zijn verdiensten benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau en tot Lid van Verdienste van de V.A.N.K. (Nederlandsche Vereniging voor Ambachts- en Nijverheidskunst).

Boekbandontwerpen

De periode van de Nieuwe Kunst uitte zich in Nederland binnen de boekbindkunst vooral in de gebatikte band. Lion Cachet heeft ons hiervan fraaie objecten nagelaten. Hierna zullen enkele voorbeelden met beschrijvingen worden getoond.

"Net als de meeste andere Nieuwe Kunst-ontwerpers ging ook Lion Cachet ervan uit dat een decoratie moest worden afgeleid van de grondvorm en de functie van het te decoreren voorwerp. In het geval van een boekband gebeurde dit aanvankelijk door het aanbrengen van een rechthoekige omkadering om de samenstellende vlakken en door het gebruik van symmetrische ornamenten. Geleidelijk verschoof het accent naar een decoratie, die de constructie van de boekband moest benadrukken. Enerzijds moest de versiering uitdrukken dat een band is samengesteld uit drie gelijkwaardige onderdelen: het voorplat, de rug en het achterplat. Anderzijds moest duidelijk worden dat deze delen één onscheidbaar geheel vormen. Dit werd bijvoorbeeld bereikt door horizontale lijnenbundels, die vanuit de rug doorliepen over voor- en achterplat. Deze lijnen moesten bindtouwen verbeelden, die een belangrijk onderdeel vormen van de constructie van een boek" (4).

Als decoratiemotieven gebruikte Lion Cachet vaak de liervogel met zijn sierlijke vormen, het rodekoolmotief ontleend aan de grillige vormen van de opgevouwen nerven en bladeren van de doorgesneden rode kool en het gestileerde blad van de klauwvaren. Allen motieven voorkomend in de natuur en daardoor aansluitend bij de opvattingen van de Jugendstil/Art Nouveau.

Oranje-Nassautentoonstelling 1898

Catalogus van de tentoonstelling van portretten en voorwerpen m.b.t. het Huis van Oranje Nassau ter gelegenheid van de inhuldiging van H. M. Koningin Wilhelmina in het fragmentengebouw van het Rijks Museum te Amsterdam van 8 september tot 31 oktober 1898.

Ontwerper Carel Adolph Lion Cachet

Gebatikte perkamentenband. Decoratie sterk gestileerde rode koolbladeren en varens in de hoofdkleuren rood en zwart met accenten in goudstempeling. Midden op het voorplat de gekroonde W. Horizontale banden benadrukken de constructie van de band. Vergulde sneden. 22,5 x 18,5 x 2 cm

Ontwerp band: Lion Cachet

Band aangeboden aan koningin Wilhelmina bij haar inhuldiging door 175 Nederlandse sportverenigingen in 1898. Gebatikte perkamenten band met organische motieven. Ook schutbladen van gebatikte perkament. 40 x 35 x 2 cm

Inhoud: Antoon van Dijk, De mens en de meester. Twintig photogravures naar zijne meest beroemde werken, Amsterdam 1904

Ontwerper C.A. Lion Cachet. Gebatikte perkament in rood en zwart met accenten in goudstempeling. 70 x 55,5 x 3 cm

Ontwerp C.A. Lion Cachet

Vertaling van het Nieuwe Testament in het Maleis, Amsterdam 1888. Gebatikte perkament geel en bruin en verguldsel, organische motieven en figuren, vergulde sneden. 25 x 17 x 4 cm

Ontwerp kast en banden: C.A. Lion Cachet. Binder J. Brandt en Zoon Amsterdam

Kast palissanderhout, Indisch padoekhout, messing, ivoor, goudleer, vilt.

Huldeblijk voor prins Hendrik van Neerlands Handel, Nijverheid, Landbouw en Visscherij, 1904

Ontwerp band: C.A. Lion Cachet. Binder J. Brandt en Zoon Amsterdam

Boek boven op de kast hierboven.

Kalfsleer, verguldsel, goud, email, met sloten

Bronvermeldingen

1. Harrie Knoors, De boekband en de Nieuwe Kunst. Een verkenning van de Nederlandse situatie, Roermond-Genk 2002
  2. Agnes Groot in: Mechteld de Bois (red), C.A. Lion Cachet 1864-1945, Assen-Rotterdam 1994, bl. 20
  3. Marion Duijsman in: Mechteld de Bois (red), C.A. Lion Cachet 1864-1945, Assen-Rotterdam 1994, bl. 33
  4. Marion Duijsman in: Mechteld de Bois (red), C.A. Lion Cachet 1864-1945, Assen-Rotterdam, bl. 35
- * Audrey Wagtberg Hansen, Gesloten boeken. De mooiste boekbanden van het Koninklijk Huis, Den Haag 2003
- Marieke E. Spliethoff, Feestelijke geschenken voor de jonge koningin 1898-1913, Amsterdam-'s-Gravenhage 1998

N.B. : Zoals gezegd zijn de ontwerpen van de hand van Lion Cachet, maar ook de uitvoering van de gebatikte perkamenten omslagen.

*****
*****
*****

Bandversiering

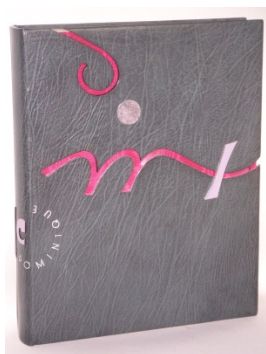
door Anneke Linssen

“Wanneer je zowel kalligraaf als boekbinder bent dan kan het niet anders: regelmatig staan er letters en lettervormen op je boekbanden”.

Dat schrijft Anneke toen ze op mijn verzoek enkele foto's toestuurde van haar boekbanden voor “De Ampersand”. Hierna volgen de foto's met een korte beschrijving.

Don Quichotte. Tweelingband. Naturel schapeleer dat na het binden werd beschreven met bandschriftpen, trekpen en bruine bister.

Dominique. Band in grijze oasis. De letters van de titel staan rondom de platten met inlegwerk en uitgesneden vormen.

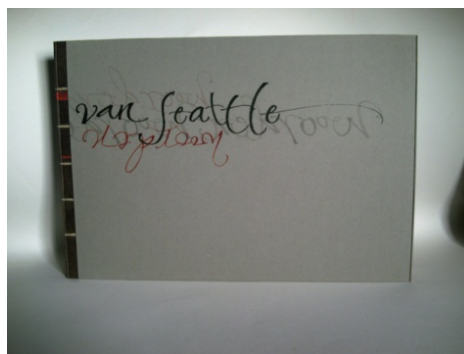
Mots de aspre. Band in papier. Abstracte lettervormen onder het transparant blauw papier op het plat en een geschreven titel achter de opening van het plat op het voorplat.

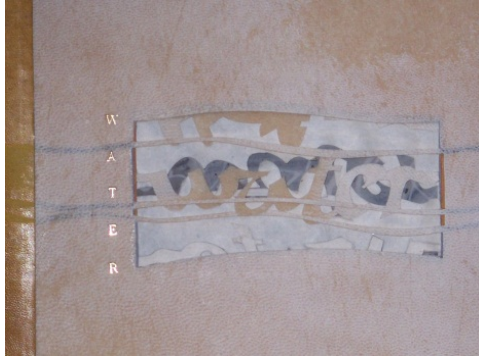
Psyche. Band in verschillende kleuren oasis met de titel verticaal als opleg in leer op het voorplat.

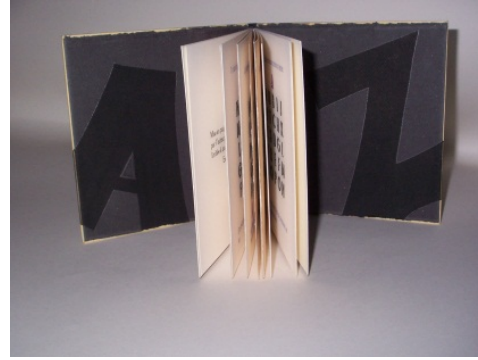
Lijmen-Het been. Band in zelfgekleurd leer. De letters op het plat zijn omlijnd met fileten

Woorden van Seattle. Band in papier met handgeschreven titel op voor- en achterplat.

Water. Band in perkament en leer. Uitgesneden titel in verschillende lagen in het voorplat.

A-Z. Band in papier met lettervormen op het schutblad die doorlopen op het plat.

Star Wars, (Boek voor Seef). Band in papier met leren rug. Letters uitgesneden in papier op het voorplat.

Eenkaternband met collage van kalligrafiewerk op de platten.

Andermans huid. Band in zwart oasis. Schematische letter op de rug in fileetlijnen en oplegwerk ongeveer 3 cm hoog.

Le sonneur de cloches. Band in zwart oasis. Abstracte lettervormen in gele Karung.